

**ЩОДО ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВОГО АНАЛІЗУ
ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ ЗА ПРОЦЕСУАЛЬНИМ
ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ І ФЕДЕРАТИВНОЇ
РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНИ**

Людмила БОРОВИК

*кандидат педагогічних наук, доцент,
академік Академії адміністративно-правових наук,
член-кореспондент Міжнародної кадрової академії
доцент кафедри цивільно-правових та адміністративно-правових
дисциплін Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'ячука
м. Рівне, Україна*

Здійснюючи порівняльно-правовий аналіз видів публічно-правових спорів за процесуальним законодавством України і Федеративної Республіки Німеччини ми маємо змогу визначити дві категорії за складом учасників публічно-правових спорів:

1) спори, у яких відповідачем є суб'єкт владних повноважень чи інший суб'єкт, який виконує функції публічного характеру (наприклад, у виборчих спорах);

2) спори, у яких відповідачем є суб'єкт, не наділений владними повноваженнями. Однак у цій категорії спорів завжди позивачем є суб'єкт владних повноважень, який має право подавати позов до відповідача – суб'єкта, не наділеного владними повноваженнями, виключно у випадках, передбачених законом¹.

Водночас, акцентуючи на предметній особливості відповідних видів спорів, необхідно зазначити, що ті їх види, однією зі сторін у яких є цивільна особа, яка не перебувала на державній службі, тобто не мала стійкого правового зв'язку з позивачем у такому спорі, не можуть бути віднесені до категорії державно-службових, але мають публічно-правовий характер.

Отже, такий розподіл дає змогу додатково обґрунтувати позицію про необхідність виокремлення в самостійну юрисдикцію з утворенням окремої судової вертикалі публічно-правових спорів у сфері державно-службових відносин, оскільки публічно-правові спори в загальному значенні можуть бути віднесені до компетенції адміністративних судів,

¹ Юхтенко Людмила. Поняття та види спорів, що впливають з публічно-правових відносин: проблемні питання визначення. Електронний ресурс: URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2018/2018-5-5/10.pdf> (дата звернення 15.03.2026).

натомість такі самі спори з державно-службовою предметністю мають бути розглянуті окремо.

Важливою відмінністю системи адміністративної юстиції Німеччини є та обставина, що адміністративні суди під час вирішення відповідних публічно-правових спорів у праві розглядають лише питання щодо законності адміністративного акту, рішення, дії чи бездіяльності органу публічної влади, однак не про його доцільність²³.

Окремі категорії адміністративних спорів у Німеччині розглядають також інші суди, до яких належать: соціальні суди, які вирішують суперечки у сфері державного соціального страхування, надання медичної та іншої соціальної допомоги, виплати допомоги, пенсій⁴⁵; фінансові суди, які розглядають справи, пов'язані зі сплатою податків, зборів, митних платежів, а також за участю фінансових органів; патентний суд, у компетенції якого знаходиться чимало спорів, що мають публічно-правовий характер, зокрема щодо скарг, поданих на рішення Німецького відомства за патентами й торговельними знаками.

Крім того, розгляд окремих категорій адміністративних спорів можуть інколи здійснювати і суди загальної юрисдикції⁶⁷.

Водночас в обґрунтування попередньо окресленої позиції, на нашу думку, нелогічним видається розподіл судових вертикалей за предметним принципом, з огляду на його вузьку спеціалізацію, оскільки загальна теорія судоустрою ґрунтується на поділі органів судової влади за інстанційним принципом (першої, другої та касаційної інстанцій), а також за предметним принципом (на адміністративні, цивільні, господарські та кримінальні суди). Такі підходи ґрунтуються на конкретних і чітко окреслених сферах правовідносин, що виникають у

² Die Verwaltungsgerichtsbarkeit / Bundesverwaltungsgericht. Електронний ресурс: URL: <http://www.bverwg.de/bundesverwaltungsgericht/rechtsprechung/verwaltungsgerichtsbarkeit.php> (дата звернення 15.03.2026)

³ А. Собакарь, О. Нестерцова-Собакарь, Судовий розгляд публічно-правових спорів: зарубіжний досвід та особливості його використання в українській правозастосовчій практиці. Електронний ресурс: URL: http://yurvisnyk.in.ua/v5_2022/20.pdf (дата звернення 13.03.2026)

⁴ А. Собакарь, О. Нестерцова-Собакарь, Судовий розгляд публічно-правових спорів: зарубіжний досвід та особливості його використання в українській правозастосовчій практиці. Електронний ресурс: URL: http://yurvisnyk.in.ua/v5_2022/20.pdf (дата звернення 13.03.2026) с.25

⁵ Leithoff R. Introduction to the Public Administrative Jurisdiction in Germany. Hrvatska Javna Uprava. 2006. God. 6. Br. 3. P. 23-33

⁶ Юхтенко Людмила. Поняття та види спорів, що впливають з публічно-правових відносин: проблемні питання визначення. Електронний ресурс: URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2018/2018-5-5/10.pdf> (дата звернення 15.03.2026)

⁷ А. Собакарь, О. Нестерцова-Собакарь, Судовий розгляд публічно-правових спорів: зарубіжний досвід та особливості його використання в українській правозастосовчій практиці. Електронний ресурс: URL: http://yurvisnyk.in.ua/v5_2022/20.pdf (дата звернення 13.03.2026)

суспільстві в процесі правореалізації, тож виокремлення додаткових сфер має бути чітко обґрунтованим, як, наприклад, було доведено необхідність утворення Вищого антикорупційного суду.

Наразі в Німеччині та її окремих землях діє єдина система судоустрою і судочинства. Правовідносини у сфері здійснення адміністративної юстиції регламентують на рівні як Основного Закону, так і спеціальних законів. Зокрема, Основним Законом 1949 року було запроваджено Федеральний адміністративний суд як вищу судову інстанцію в галузі адміністративної юрисдикції. Серед спеціальних законів слід виокремити такі: Закон «Про адміністративно-судовий процес», Закон «Про адміністративне провадження», Закон «Про виконання адміністративних рішень», Закон «Про адміністративні суди», Закон «Про адміністративні розходи», Закон «Про доставку адміністративних рішень».

Акцентувати увагу на нашу думку слід на Законі «Про адміністративно-судовий процес», який регламентує і питання організації діяльності адміністративних судів, і процесуальний порядок вирішення справ⁸.

Німецькі законодавці шляхом удосконалення адміністративного судочинства наділили національні адміністративні суди таким правовим статусом, який дозволяє їм найефективніше здійснювати активну роль суду як суб'єкта адміністративного судочинства. Законодавство про адміністративну юстицію дає змогу здійснювати якісний контроль за органами виконавчої влади й чинити позитивний вплив як на окремих французьких і німецьких громадян, так і на суспільство загалом⁹.

Водночас необхідно додатково обґрунтувати наше переконання про те, що виокремлення самостійної вертикалі органів судової влади щодо розгляду публічно-правових спорів у сфері державно-службових відносин може створити інституційні засади для забезпечення прав і свобод людини й громадянина, а також убезпечення інтересів держави від протиправних посягань у відповідній сфері.

Справді, питання, пов'язане з інституційною незалежністю та спроможністю судів захищати права і свободи людини й громадянина, безпосередньо впливає на національне законодавство, проте додаткові інституційні гарантії в цій сфері лише сприятимуть зміцненню не тільки прав і свобод людини та громадянина, а й посиленню механізмів державної безпеки у сфері кадрової політики щодо державно-службових відносин.

⁸ Адміністративно-процесуальне право Германії – Verwaltungsrechtsschutz in Deutschland: переклад з німецького [упоряд.: В. Бергман]. Москва: Волтерс Клувер, 2007. 288 с.

⁹ А. Собакарь, О. Нестерцова-Собакарь, Судовий розгляд публічно-правових спорів: зарубіжний досвід та особливості його використання в українській правозастосовчій практиці. Електронний ресурс: URL: http://yurvisnyk.in.ua/v5_2022/20.pdf (дата звернення 13.03.2026)